

שמיני

רעיונות על הפרשה על פי תורתו של הרב אביגדר נבנצל שליט"א

חלקה השני של פרשתנו עוסק בכשרות בעלי החיים, ובדיני טומאה וטהרה השייכים להם. בפסוקים החותמים את הפרשה מופיע ביטוי הטעון ביאור: "וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הָעֵרֶץ הָרְמִישׁ עַל הָאָרֶץ: כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיט לָכֶם לְאֻלָּקִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי" (ויקרא יא, מד-מה) רש"י מציין את קושיית הגמרא (ב"מ ס"א): שהרי ישנן מצוות רבות נוספות שבהן מוזכרת יציאת מצרים אולם התורה מתבטאת בלשון הוצאה, כגון:

1. איסור ריבית: "אֶת כֶּסֶףךָ לֹא תִתֵּן לֹו בְנִשְׁךָ וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֲכָלְךָ: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (ויקרא כה, לו-לז)

2. מצוות ציצית: "וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֶרֶתָם... אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (במדבר טו, לה-מא)

3. משקלות: "לֹא תַעֲשׂוּ עֹלָם בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמִּשְׁוֹרָה... אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (ויקרא יט, לו-לז)

ואילו במאכלות אסורות כתוב: "הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם". מה הסיבה לשינוי הלשון מ'הוצאה' ל'מעלה'? מתרץ רש"י: (על פי הגמרא שם) "תנא דבי רבי ישמעאל אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומות - דים, ומעליותא היא גביהו, זהו לשון מעלה" דהיינו: הימנעות מאכילת שרצים הינה מעלה גדולה לישראל אשר זכו בה ביציאת מצרים.

הגמרא (שם) ממשיכה לשאול: האם השכר המובטח על אי אכילת שרצים גדול יותר משכר מצוות ציצית, איסור ריבית ואזהרת משקלות? הרי הדעת נותנת ששכר הפרישה מאכילת שרצים צריך להיות קטן יותר משכר מצוות אחרות כיון שבאופן טבעי נפשו של אדם קצה בהם, ועל כן אין במניעת אכילת שרצים מאמץ גדול במיוחד.

מתרצת הגמרא: אומנם אין השכר גדול יותר, אולם "מאסי למכלינהו" דהיינו מאוס הוא לישראל לאכול שרצים, לכן שבחם ומעלתם של ישראל הוא שמתרחקים ונמנעים מאכילתם.

שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: תירוץ הגמרא אינו מובן כלל, שכן אם השכר לנזהר מאכילת איסור אינו גדול יותר ממצוות אחרות - משמע שלמצוה הזאת אין ערך מיוחד על פני האחרות, אם כן מדוע יש מיאוס יתר למי שלא נזהר ממצוות אסורות? איך יתכן שמעלת מצוה זו ניכרת אך ורק בצד השלילי שלה, במי שעובר עליה?

אומר הרב: על מעשים שלא מצפים מהאדם שיעשה והוא עושה אותם לפני משורת הדין, מגיע לו צל"ש; אולם ישנם דברים שמצד אחד מצפים מהאדם שיעשה אותם, ומאידך אם לא יעשה אותם אזי יחשב לו כפגם חמור. למשל, חייל שממלא את הפקודות המוטלות עליו לא יקבל על כך את הצטיינות אך אם יסרב לבצע אותם יחשב כמורד במלכות.

כך גם בנידון דידן: מי שנזהר ממצוות אסורות אינו זכאי לשכר מיוחד מעבר לשכר המובטח על הימנעות משאר ה'לאוים' שבתורה. אולם מאידך הנכשל במאכלות אסורות הריהו פוגם בנפשו באופן יסודי; זהו פירוש הביטוי 'המעלה אתכם'.

ועדיין צריכים להבין מדוע באמת זה כך? למה אכילת איסור פוגעת בנפשו של האדם יותר משאר איסורים? אין ספק שכל מי שעובר על 'לא תעשה' שבתורה גורם נזק לנפשו, שכן גלוי וידוע לפני מי שברא את האדם מה טוב לנפשו ומה להיפך, והוא יתברך הורה לנו ממה להיזהר בכדי לשמור על נפשנו. אם כן מדוע חמורה יותר פגיעת אכילת איסור משאר 'לאוים', ובה מודגשת עליית ישראל ממצרים? הרי גם באיסור עבודה זרה למשל, היה אפשר לכתוב 'המעלה אתכם מארץ מצרים', שכן זכו ישראל לפרוש מעבודת אלילים שבמצרים!

אומר הרב: כשאדם עובר על לא תעשה כלשהו, כגון עבודה זרה, עבירה משלושת העבירות החמורות שנאמר עליהן 'ייהרג ואל יעבור', אין ספק שפוגע פגיעה חמורה בעצמו אך עדיין מעשה העבירה נשאר מחוץ ממנו, העבירה אינה הופכת לחלק מעצמותו, מה שאין כן אכילת איסור: המאכל חודר לתוך האדם והופך לחלק מבשרו ודמו, ומעכשיו איסור זה עוטף את ליבו של האדם ומונע מכל דבר שבקדושה לחדור לתוכו.

רעיון זה נלמד מדברי התוספות (חולין ה:). הגמרא תמהה כיצד יתכן שאחד האמוראים נכשל באכילת איסור, שכן אפילו בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן (כפי שמובא בהמשך הגמרא, כאשר ניסו להאכיל את חמורו של רבי פנחס בן יאיר מאכל שאינו מעושר והחמור סירב לאוכלו), צדיקים עצמם לא כל שכן שלא ייכשלו באיסור חמור זה? שואלים בעלי התוספות: הרי מצינו שגם צדיקים נכשלו בעבירות חמורות, כגון יהודה בן טבאי שהרג עד זומם שלא כדיון, ורבי ישמעאל שקרא והטה את הנר בשבת, אם כן מדוע קשה לגמרא שאמורא נכשל באכילת איסור? מתרץ התוספות: דווקא באכילת איסור אין הקב"ה מביא תקלה לצדיק כיון "שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור". רמז לדבר: "לֹא יֵאָדָה לְצַדִּיק כָּל אֶוֹן" (משלי יב, כא) ראשי תיבות 'לא יאכל'. ומדוע הגנאי כל כך גדול? אלא כמו שאמרנו לעיל, חטאים אחרים נשארים מחוץ לאדם, ואילו המאכל נכנס לתוך גופו והופך לחלק ממנו.

זוהי גם הסיבה שכשתינוק זקוק לחלב אם לבריאותו ואין אמו יכולה להניק אותו, מחזירים אחר מיניקת האוכלת מזון כשר בכדי שלא יחדרו לתוך גופו מאכלות אסורות ח"ו.

וכמו שאומר הפסוק: "אֶל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְׂרִץ הַשְׂרִץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמָתָם בָּם" (ויקרא, יא, מג) דרשו חז"ל אל תקרא 'ונטמתם' אלא 'ונטמתם', מלשון טמטום, דהיינו אטימה, שכן אכילת איסור "אִטְמַת וסִטְמַת מכל חכמה" את לבו של האדם (רש"י יומא לט.).

העולה מסוגיה זו הוא שיש לנקוט במשנה זהירות בכל דבר מאכל שנכנס לפינו. לא מספיק שעל המוצר יהיה כתוב 'כשר', חייבים לבדוק איזה סוג או רמה של כשרות יש בו, וכל שכן כשמדובר בפירות או ירקות שמצריכים בדיקה מתולעים, שם נצרכת ערנות מרבית לבל 'נשקץ את נפשותינו'.
לאחר ההשתדלות שלנו וודאי שהקב"ה לא יביא תקלה על ידינו וישמור אותנו מכל מכשול.

שבת שלום יצחק חלבה

עלון זה מוקדש לעילוי נשמת מו"ר שר התורה הרב שמריהו יוסף חיים בן פאשה מרים זצוק"ל ומו"ר הרב שלום כהן בן תופחה זצוק"ל ומו"ר הרב חיים מאיר בן מילכה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון בעדני בן חביבה זצ"ל ומו"ר הרב שמעון גד אליטוב בן שושנה זצ"ל

לעילוי נשמת אאמו"ר אברהם (אלברטו) בן מרים חלבה, מרת אמי אולגה בת קלרה, יוסף הכהן בן קלרה, הרב גרשון אדלשטיין בן שרה, שאול בן מרים, הרב אליהו בן אהובה, מנחם מבשר בן הרב דוד ואסתר הי"ד, ריקרדו סלודור קוקו בן רחל, שלום בן יהודית, יעקב בן יהודה, יניב בן סימה, שלמה בן מטיילדה, הג"ר יוסף שלום ב"ר אברהם וחיה מושא, הרב יעקב חי בן מרגלית, חיים שאול בן בתיא, שמעון שמעוני בן חנה, אברהם בצלאל בן רחל, הרב אברהם צוקרמן בן שרה, אריה לייב בן דבורה, חנניה בן חיים, הרב חנן פורת בן שולמית, משה סלים בן חתון, יחיא בן עישה, יוסף אדרי בן פריחה, אייל בן לאה, עמידור בן שרה, נתן בן דוד ולאח, עזיאל זוסיא בן יעקב משה, מתתיהו מנחם בן לאה, ישראל בן לאה, יעקב בן מרים, אבנר יחיאל בן רחל, חיים בן יוסף דוד, גרשום בן חנה, מנשה בן שרה, מרדכי מורד בן חנה, מתוך בן מרים, מרדכי שמעון בן דאדא, שלמה בן פורטונה, מאיר ירחמיאל בן שמחה, מסעוד בן עליה, עמרם בן עישה, אילן בן יחזקאל, מנחם נחום בן אליעזר ליפא, יעקב בן עישה, שמעון בן עישה, אנריקה בן פאני, שלמה חי בן מזל טאוס, מורדכי שלום בן רחל, עמרם בן אסתר, הרב מרדכי אלישיב בן שושנה, זאב בן ברכה, משה בן פלור, אביאטר בן ברוך הי"ד, יצחק בן אסתר, ניר יהודה בן מיכל, יעקב בן מרים, יעקב בן רחל, יוסף בן חנה, ניסים בן חנה, משה בן מרים, אייל בן עירית תשורה הי"ד, יעקב נפתלי בן רחל הי"ד, גיל-עד מיכאל בן בת גלים הי"ד, דודי רחמים בן חנה, דוד הרוש בן לאה, יוסף ברוך בן תמר, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, יהודה בן אסתר, שלמה בן שמחה, אליעזר בן צבי וציפורה, אליהו בן נעמי, שמעון בן דינה, בנימין בנדט בן יוסף, דוד בן שרה, מאיר טובי בן ליטא, נוריאל יחיאל גץ בן אסתר, אהרון בן סלחה, ניסים בן חנה, מאיר הכהן בן אריה, גבריאל בן גאולה, יונתן בן ציפורה, משה בן אשר ומרים, פנחס בן מרים, יעקב בן יהודית, פליקס אשר בן חביבה, משה בן אסתר, אלעד בן רבקה, רחמים בן זוהרה, שלום טוטיאן בן שרה, דניאל בן שרה, אילן הכהן בן חנה הי"ד, יעקב בן נעומי, יצחק בן חנה, דוד חי בן יפה, שלמה בן כזאלה, שלום בן שמחה, בנימין בן נדרה, שלמה ידידיה בן עליזה, לאה בת אליהו גרשון, אליס בת פריחה, מרים ספיר בת שמואל, יוסף בן שמחה, גבריאל יצחק בן מרים, ויצמן מור בן גורג'יה, דוד הרוש בן לאה, עופר פילבר בן יפה, יוסף אילוז בן מרים, חנה בת דורית, צירל בת ישראל, שולמית דבורה בת שאול, תמר אולגה בת יעקב, שרת נוסרט (רבני) בת סנפ, חסינה בת רחנה, פלורה בת לאה, הרבנית שפרה בת לאה, טליה חנה בת מלכה, שרה בת מרים, שרה חנה לויזה בת פאני; שושנה בת רוזה, שרה רחל בת בוליסה, רחל בת רבקה, שרה בת רוחמה, שרה בת שולמית, ברוריה בת מרגלית, אילנה בת רחל, מזל פורטונה בת שרה, אלסירה בת שרה, שמחה בת אוז'ני, רחל בת סוליקה, יהודית בת עזיזה, אוז'ני בת רוזה, פרלה בת גוטי, שרה בת קיז'ה, שרה בת מרים, רחל בת שרה, ריינה בת אסתר, צילה בת פאנינה, לאה בת בתיא, אסתר בת דונינה, גיטל בת שאול קלמן, יפה בת טאוס, עזיזה בת כזאלה, מזל טוב בת מסעודה, חנה בת זהבה, חסינה בת תמר, חנה דינה בת מנחם, רחל בת יעקב, יהודית בת שרה, תמר בת שרה, יפה עזת בת מרים ת.נ.צ.ב.ה. המעוניין לקבל כל שבוע את העלון בדואר אלקטרוני ניתן לשלוח בקשה למייל: jalabe2013@gmail.com ללא תשלום לזיכוי הרבים

השיחה נערכה על פי הבנתו של העורך. כל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

עלון זה יהיה מוקדש לרפואתה השלמה של אורלי בת דונה וסילביה רות בת אסתר